

prediken dan Jezus Christus en Dien gekruisigd! Den nood aan geestelijk leven onder ons te zien en te erkennen, is nog wat anders dan een methode te kiezen, waarbij het schijnt of het in onze macht ligt dat geestelijk leven op te wekken en over de gaven des Geestes te beschikken. Maar in zielevereniging met het eenig, heerlijk Voorwerp des Geloofs: God in Christus! zullen wij uit Zijn Volheid ontvangen ook genade voor genade. En de voorwerpelijheid en de onderwerpelijheid zullen elkander kussen!

N. B.

„Dr Janssen kan het weten, dat al de mannen, die hij daar op het oog heeft, staan op den bodem der confessie, ook degenen onder hen die verschillen van de gangbare opvatting der Gemeene Gratie. Indien hij dat niet weet, is het zijn eigen schuld.”

Daar onder stonden de namen der professoren Berkhof, Heyns, Ten Hoor, Volbeda, en der predikanten H. Danhof, dr J. P. de Jong, H. Hoeksema, en... H. J. Kuiper, de bekende „Banner“-redacteur. Ook volgens hem dus kan men de „gangbare“ (!!) opvatting der gemeene gratie verwerpen en op den bodem der confessie staan. Hetgeen maar goed is te hooren, ondanks de betoogen van dr Hepp, die het af en toe zelfs over het „dogma“ der gemeene gratie heeft, doch inmiddels niet verhinderde, dat één der onder zijn leiding gepromoveerde leerlingen der V.U. in een dissertatie van 1938 (!) ter zake dit „dogma“ (!) der gemeene gratie den gereformeerden vaders in den mond legt, wat dezen zelf den remonstranten in den mond leiden, en zulks nog wel in een confessioneel geschrift (de Dordtsche Leerregels!). De plaats gaf ik reeds aan.

Ik heb dan ook vrijmoedig aan ieder, die het hier hooren wilde, gezegd, wat ik nog altijd over de kwestie der algemeene genade dacht. In de lijn der acht brochureschrijvers van zoeven derhalve staande, voor wat de libertas prophetandi, mijn christelijke spreekvrijheid, betreft. En ik ga daar nog een poosje mee door. Ik heb daarbij getracht, ook in Grand Rapids, alles te vermijden, wat prikkelen kon. Dat was dan ook de eenige reden, waarom ik, nadat ik in een wetenschappelijke kring gedachtenwisseling gaarne had aanvaard (in het gebouw der Theol. Hoogeschool te Grand Rapids) deze niet heb toegestaan in de kerk van ds Hoeksema, waar het stampvol van gemengd, maar overigens goed, volk was (men zat tot in de kelderafdeeling bij een luidspreker, wat trouwens vaker hier gebeurt, ook als 'over andere onderwerpen gaat). Ik wilde n.l. niet juist dezen avond te Grand Rapids een ander karakter geven dan al de andere avonden met openbare lezingen zonder debat te Grand Rapids gehad hebben. Dat zou hebben kunnen leiden tot verkeerde conclusies. Bovendien was ik gewaarshuwd door het feit, dat de eenige anonieme brief, dien ik hier heb ontvangen (de amerikanen zijn gelukkig overigens open en vrij genoeg) juist vragen bevatte, rakende de gemeene gratie. Ik heb in de vergadering gezegd, dat de anonieme vragers (?) antwoord konden krijgen, als ze hun naam mij bekend maakten (nog niet gebeurd), en overigens me bereid verklaard tot discussie voor wetenschappelijk gevormden. We hebben dan ook meer dan eens, in groepjes van diverse samenstelling, daartoe de gelegenheid gehad, steeds, natuurlijk, op aanvraag van de gastheeren.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCHEIEN

In Kuyper's lijn. III.

In de laatste jaren nu is ons volk getuige geweest van een poging om inderdaad te komen tot een eigen, christelijke, calvinistische filosofie.

Het zijn de hoogleraren Vollenhoven en Dooyeweerd, die zich reeds meer dan tien jaar aan dezen gigantischen arbeid hebben gewijd. Zij hebben inderdaad een filosofie ontwikkeld, die geheel en al gebaseerd wil zijn op het fundament van de Openbaring Gods.

Die ernstige wil werd oogenblikkelijk herkend. Hier was zoo geheel iets anders dan dat hardnekkige pogen om een compromis te sluiten tusschen Schriftgeloof en moderne wetenschap; tusschen Kant of Hegel of wie dan ook en Calvijn.

Prof. Ridderbos b.v. gaf indertijd bij het verschijnen van het bekende boek van Prof. Vollenhoven „Het Calvinisme en de Reformatie van de Wijsbegeerte“ in een zeer waardeerend hoofdartikel in „De Standaard“ het volgende oordeel over het streven van Prof. Vollenhoven:

„Wat Prof. Vollenhoven hier biedt, is metterdaad een belangrijk onderdeel van een heldhaftig streven om tot een Schriftuurlijke (en dat betekent voor den auteur: Calvinistische) filosofie te komen. Inzonderheid tweërlei doet hierbij weldadig aan. Eenerzijds de groote beslistheid, waarmede de auteur de gedachten der H. Schrift ook op het terrein der wijsbegeerte als normatief laat gelden; men kan ook zeggen: de vrome zin, waarmede hij eerbiedig luistert naar wat God in Zijn heilig Woord ook tot den wijsgeer spreekt. En anderzijds de — door een niet geringe denkracht begeleide — geestdrift, waarmede de auteur, van deze

De uitkomst daarvan laat ik over aan Hem, Die voor het zaaien van goed zaad, Zijn beloften gegeven heeft. Zijn beloften, benevens de verootmoedigende herinnering, dat Hij zelf wel zal zorgen voor de uitkomst, niet op onze tijd, noch op onze wijze, doch zóó, „dat wij zelf niet weten, hoe“. Het heeft mij verblijd, dat zoowel van den kant van predikanten-inleiders¹⁾, welke prof. Hepp, wat al te gauw klaar zijnde, schismatiek noemt, als ook uit den mond o.m. van een apologet der Chr. Geref. synode van Kalamazoo, ds J. K. v. Baalen, in volle vergadering gezegd is, dat de rede op Gods Woord gegrond is geweest. Misschien zal een enkele hier glimlachen: is K. S. zoo op de vlakke gebleven; en is zulks zijn gewoonte wel? Och ja, zulke meesmuilkjes kan men verwachten van hen, die onbewust zich hebben laten suggereeren, dat ge alleen goed gereformeerd kunt wezen, als ge de dilemma's van den hoogleraar Hepp in zijn gemeene-gratie-theorieën aanvaardt. Maar wie daar verre van is, gelijk ondergeteekende, die weet, dat onjuiste dilemma's (als van Prof. Hepp inzake de gemeene gratie) het denken in een slop brengen, en de kerk in een onzaligen, wijl onvruchtbaren en ondiepen twist (destijds over supra- en infralapsarisme), doch dat, wie dat dilemma eenmaal verwerpt (zooals ik in de hierboven gereleerde, en vóór mijn benoeming te Kampen geschiedte publicatie) dikwijls kan verbinden, wat binnen den ban van zulk een entweder-oder onverbindbaar scheen. In dien zin bedoelde ik het dan ook, toen ik in mijn vorig artikelje schreef, dat ik prof. Hepp's dilemma (in zijn brochure over misverstand inzake de gemeene gratie) heb trachten te breken. Dat deed ik in Nederland vóór de synode, die mij benoemde, dat deed ik ook hier. En dat is gelukkig ook opgemerkt hier. Niet alleen door die inleiders van daar straks, doch ook door anderen. Zoo b.v. door een Barth-bestrijder, als dr L. de Moor, dien ik hier ontmoette. In een recensie van mijn tweede deel van „Christus in Zijn Lijden“ („Christ on Trial“), schreef hij veel, dat ik hier voorbij ga. Maar óók dit, dat ik toch wel heel anders bleek te denken, dan sommigen eerst gemeend hadden. Geen wonder, als men eerst in de lijn van Prof. Hepp's dilemmatiek de nederlandsche theologie zich gedacht had.

Met andere woorden: ik keer nu het blaadje om. Ik zeg nu ronduit, wat ik wel zoo verzeegen hebben, als prof. Hepp zich publiek afzijdig gehouden had ter zake van die (inderdaad! o prof. Hepp!) „onverkwikkelijke geschiedenis“ betreffende mijn amerikaansche reis: door de poging, om de m.l. al te enge dilemma's van den hoogleraar Hepp te breken, heb ik geen nederlandsch twistvuur naar Amerika gebracht, doch getracht, de gevolgen van het twistvuur, dat prof. Hepp's probleemstelling meebrengt, voor mijn deel te bezwaren. Dat deed ik in Nederland. Dat deed ik ook hier; natuurlijk behoefde ik hier niet zijn naam te noemen, doch kon ik volstaan met thetisch mijn meening te geven.

En nu zou ik, behalve prof. Hepp, ook nog enkele anderen willen vragen, het geduld en den vredezwil dergenen, die meer dan zij de eenigheid der kerken bevorderen door onrecht tot op zekere hoogte te dragen, niet al te zeer op de proef te stellen. Niet ik breng twistvuur over, doch zij deden dat, die achter mijn rug briefjes schrijven met een inhoud, dien zij niet in de krant zouden durven zetten, en die voorts publiek de nog al

1) De gewoonte is hier, aan het begin eener meeting, een gast-spreker te introducereeren bij het publiek.

Schriftuurlijke beginselen uit, en een eigen systeem tracht op te bouwen en de geschiedenis der wijsbegeerte in het rechte licht zoekt te plaatsen.¹⁴⁾

Deze filosofie, die met name in de laatste jaren in 't middelpunt van veler belangstelling is komen te staan, is vooral bekend onder den naam van „wijsbegeerte der wetsidee“. Ze is aldus door de ontwerpers genoemd, omdat naar hun innige overtuiging aan alle wijsgeerige systemen en aan allen wijsgeerigen arbeid een bepaalde opvatting omtrent de wetten, die God aan al het geschapene in zijn eenheid en verscheidenheid heeft gesteld, ten grondslag ligt. En juist deze opvatting omtrent die wetten Gods is steeds de meest scherpe typeering van ieder wijsgeerig stelsel.

Typeert de naam „wijsbegeerte der wetsidee“ deze filosofie naar een eigenaardige karaktertrek — een wezenlijk kenmerk van het systeem zelf — het is ook mogelijk dit wijsgeerig stelsel vanuit een historisch gezichtspunt te bezien en te waardeeren.

Men kan n.l. vragen: welke strooming, welke groote figuur uit het verleden heeft een beslissenden invloed uitgeoefend bij den opbouw van dit wijsgeerig systeem, heeft er a.h.w. een bedding voor gegraven?

Stelt men nu deze vraag, dan rijst onmiddellijk op de groote gestalte van Calvijn! En Prof. Vollenhoven en Prof. Dooyeweerd worden niet moede er op te wijzen, dat Calvijn het fundament voor hun wijsgeerigen opbouw heeft gelegd, hen in den meest strengen zin van het woord heeft beheerscht in heel hun wijsgeerigen arbeid.

Calvijn immers heeft „als eerste de reformatorisch-Christelijke grondconcepie in een zuivere wetsidee gevat“. En „een wezenlijke reformatie

egocentrische suggestie aandurven, dat iedereen zwijgen moet, zelfs in het verbreiden van zijn reeds jaren lang verdedigde opinie, in geval zij het eenmaal in hun hoofd haalden, tegen die opinie te gaan schrijven! Want de zaken staan, voor wat de algemeene genade betreft, feitelijk net andersom, dan zij suggereeren. Ik meen n.l. dat, indien men maar van beide kanten ernstig wil, de gemeene gratie-scheur in Amerika (zooover in de discussies over de „3 punten“ gebleken) geheeld worden kan en om 's Heeren wil geheeld worden moet. Ik meen, dat dit mogelijk is, als men de probleemstelling verdiept, en de 3 punten nader exegeseert (want aan de exegese hangt, zoo niet alles, dan toch veel, en zonder puntige exegese zou ik ze heden zeker niet teekenen). Ik meen ook, dat de profetische taak van de kerk nadere exegese eischt, en dat velerlei misverstand dan verdwijnen zou. Valsche scheuren zouden geheeld, valsche eenheid zou misschien verbroken worden. Ik geloof evenwel ook, dat een verzoening van wat bijeenhoort, en scheiding van wat niet bijeen hoort, onmogelijk is, als men de lijnen van prof. Hepp's denken volgt.

En nu weten de hoogleraren Kuyper en Hepp zoo ongeveer wat ik hier nagestreefd heb, toen ik eenmaal hier de kans tot spreken door 's Heeren gunst ontving. Ik dank Hem hartelijk voor wat tot nu toe ook in dit vredeswerk mogelijk gebleken is. Wat menschen ten kwade dachten, heeft God ten goede gewend. Er is hier heel veel moois door mij beleefd, dat ik nooit vergeten zal.

En nu houd ik maar weer op. Ik heb, sedert ik begon te schrijven, al weer een meloenen district doorreisd, ben den toegangsweg tot den beroemden Boulder-dam (op eerbiedigen afstand inmiddels) gepasseerd, en ging ook het gebied der „doodsvallei“ al voorbij. Reeds zag ik, die vanmorgen nog volop sneeuw ontmoette, zoeven woestijnzand door den trein waaien. Van sneeuw geen spoor meer. Ik zag reeds boomen in het groen, en tropische planten op een stationnetje. En Nederland is heel ver weg. Maar eenzelfde God woont boven heel den aardkloof. Hij make elk getrouw in het strijden tegen wat den vrede verhindert, ook al zeggen die verhinderaars, of hun apologeten, nog duizendmaal, dat strijden strijden is, en dus den vrede verhindert. Althans, wanneer zij het over den strijd der anderen hebben.

Gelukkig, dat er één plaats is, waar men niet langer de aandacht afleidt van de hoofdzaken, en steeds ingaat op het punt, waar het eigenlijk om gaat. Die plaats wordt aangeduid in de verklaring, die de Heidelbergse Catechismus geeft over de woorden: Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzo ook op de aarde. Ook Prof. Hepp heeft ze eens aangeduid. 't Was, toen hij schreef: „er is een gedenboek voor Gods aangezicht“.

K. S.

Postscriptum. Ik ontving hier en daar enkele giften voor een goed doel. De gevers mogen mij ten goede houden, dat ik hier nog niet de verantwoording doe. Die moet n.l. ook in enkele andere bladen geschieden, waar ik meteen de hollandsche waarde in guldens zal willen vermelden. Tot zoolang willen zij wel geduld hebben. Ik moet eerst de dollars in guldens omzetten. Misschien wil de heer L. Doekes ter wille van die amerikaansche gevers, die deze andere bladen lezen, even dit postscriptum in zijn copie voor die bladen in-laschen? Vr. dank.

K. S.

van het wijsgeerig denken“ zal zich „niet in Lutheransche, doch slechts in Calvinistische lijn... kunnen ontwikkelen“.¹⁵⁾

Deze overtuiging moet evenwel niet worden misverstaan!

Het streven naar een reformatie der wijsbegeerte in Calvinistisch-Christelijken geest beteekent niet het ontwerpen van een filosofie, die zich aan Calvijn als ontwerper van een wijsgeerig stelsel aansluit. Het is niet het verheffen van Calvijn tot een wijsgeerig dictator. Dit is daarom reeds uitsgesloten, omdat Calvijn geen wijsgeerig stelsel ons heeft nagelaten! Neen, dit aansluiten aan Calvijn is niets anders dan het maken van bloedigen ernst, ook in de wijsgeerige studie, met de schriftuurlijke grondgedachten, die juist door Calvijn met onovertroffen klaarheid zijn gezien en in verrassende scherpte zijn geformuleerd.¹⁷⁾

Als calvinistische grondgedachten, die allen wijsgeerigen arbeid beheerschen, noemt Prof. Vollenhoven dan allereerst: de volsrekte erkenning van de Heilige Schrift als het Woord van God.

En vervolgens vraagt wat die Heilige Schrift zegt, ook aan den filosoof, formuleert hij het calvinistisch antwoord op die vraag aldus:

a. De Heilige Schrift leert de rechtstreeksche souvereiniteit van dien God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, over alle dingen, in welk verband en op welk terrein ook, en onderscheidt in overeenstemming daarmee helder tusschen God als den Souverein en het door Hem geschapene.

b. Zij beschouwt de religie als een verbond (unio foederalis), het menschelijk geslacht ook reeds vóór den zondeval bekend door woordopenbaring.

c. Zij predikt, wat den toestand na den val betreft:

16) Dr H. Dooyeweerd; „De Wijsbegeerte der Wetsidee“; boek I; p. 489.
17) Idem, p. 489/90. Vgl.: p. 33, 56, 144/5, 474—493.

„The Stan lijnen der Genadeverb

„In een u spreker alle consequentia Hij bespre de mogelijke geheel varië ontvangt, w schen de d natuur“, het band hiern en „dipleuri het mede-

„Hierna g verbond“, werd. Verde plasen der betoekenis gegaan en bondsfases bonds betre Met de bo „verbondswi betoekenis maakte, bes gehoorde re

Oorsnel arbeid in A

Ds J. Wel reeds in „De schrift in „j.l. over het

„Terwijl i en wanneer hij wel, zoo weken van want hij is voort in and in het Wei zeggen, dat

Bij dezan teekens ach Ging men n we mogen niet alleen ook met ver van zal zijn dank aan G heeft in de is onze bede en geestelijk ons verricht Wij bewo vermogen. I hij het zich van verand sing zal v Reformatie“ vernieuwt a Aan het hier — wan Californie h waer te gev

1. de alg 2. den d 3. de op reien Go

Kan nie schie wijsbegeerte d tichtpunt een figuur waarvan d Die figu

Zonder h idee zijn or eigenlijke beschouwe „Het trof zich ennu Vollenh pers geda wikkelen. meren: o. innert mer den de K beschuldige wege een Prof. R. in ons vo Wilhelmin „Onder B werd de bouwd, die van het de als grondsl der wijsbe wen, die d staat een

18) Dr. D Reformatie

19) „De B-